82. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2024

ZINĀTŅU VĒSTURE UN MUZEOLOĢIJA:

Latvijas Universitātes Muzeja sekcijas referātu tēzes

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

2024. gada
janvāris–aprīlis

Latvijas Universitātes 82. starptautiskā zinātniskā konference. Latvijas Universitātes Muzeja sekcija "Zinātņu vēsture un muzeoloģija". Referātu tēžu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2024. 35 lpp.

LATVIJAS UNIVERSITĀTE | MUZEJS

#STAND WITH UKRAINE

Sastādītāja Iveta Gudakovska
Fotografēja Sarmīte Livdāne
Korektore Agita Kazakeviča
Maketētāja Andra Liepiņa

© Tēžu autori, 2024
© Latvijas Universitāte, 2024

ISBN 978-9934-36-340-5 (PDF)
https://doi.org/10.22364/luszk.82.mzs.tk

SATURS

Priekšvārds 5

LU MUZEJA ZVAIGŽŅU GLOBUSA RESTAURĀCIJAS PROCESS, IZAICINĀJUMI UN RISINĀJUMI

Diskusija 6

Zvaigžņu globusa restaurācija, izaicinājumi un risinājumi 7
Sarmīte Balode

LATVIJAS CENTRĀLĀ PADOME UN TĀS SAIKNE AR LATVIJAS UNIVERSITĀTI

Paneļdiskusija 8
Vadītājs: *Dr. hist.* Uldis Neiburgs

Latvijas Centrālās padomes nozīme Latvijas vēsturē 9
Uldis Neiburgs

Latvijas Centrālās padomes memorands kā Latvijas valstiskuma akts 11
Jānis Pleps

Latvijas Centrālās padomes pretrunīgais vērtējums latviešu trimdas sabiedrībā 13
Kristīne Beķere

LCP priekšmeti LU muzeja krājumā 14
Rūdolfs Rubenis

LU profesora Konstantīna Čakstes piemiņas kopšana: LU Fonda piemērs 15
Leons Podbrezskis

KRĀJUMS KĀ LATVIJAS UNIVERSITĀTES VĒSTURES IZPĒTES AVOTS UN REZULTĀTS

Zinātņu vēstures un muzeoloģijas sekcijas sēde 16
Vadītāja: *Dr. paed.* Iveta Gudakovska

Leons Āboliņš un Itālija 17
Anna Gajevska

Izcilākais kalcīta kristāls marmorveida dolomītā Latvijas Universitātes muzeja ģeoloģijas kolekciju krājumā 18
Vija Hodireva

Mūsdienās pieprasītāko metālu rūdas Latvijas Universitātes Muzeja krātuvēs 20
Vija Hodireva

Botāniķa Ausekļa Veģa rakstītās vēstules LU Muzeja krājumā 22
Daiga Jamonte

Diskutablais kolekciju jautājums: Latvijas Universitātes pieredze 24
Ilga Mantiniece

Latvijas ģeoloģiskā izpēte un LU Muzejs 26
Māris Rudzītis

Mutvārdu vēstures intervijas – krājuma izmantojums un rezultāts 28
Santa Puķīte

Studiju procesa pieraksti LU Muzeja zooloģijas kolekcijās 30
Madara Smeltere-Molla

Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieris Jānis Klētnieks 31
Gunta Vilka

Vara mainās, bet pulksteņi turpina tikšķēt 32
Ilgonis Vilks, Gunta Vilka

DIGITĀLĀ APMEKLĒJUMA MUZEJOS UZSKAITES UN ATZĪŠANAS *STATUS QUO*

Darbseminārs 33

PRIEKŠVĀRDS

Latvijas Universitātes (LU) 82. starptautiskās zinātniskās konferences ietvaros LU Muzejs rīkoja pasākumu sēriju.

Uz diskusiju "LU Muzeja Zvaigžņu globusa restaurācijas process, izaicinājumi un risinājumi" polihromā koka restauratore Sarmīte Balode aicināja Latvijas ieinteresēto restauratoru saimi un citus interesentus, lai dalītos savā pieredzē par izaicinājumiem globusa restaurācijā un labākā risinājuma meklējumiem. Diskusijas dalībnieki ieinteresēti apsprieda paveikto restaurācijas koncepcijas un metodikas izvēli.

Latvijas Centrālās padomes memoranda 80. gadskārtai un tās priekšsēdētāja LU profesora Konstantīna Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanai LU Mazajā aulā 30. gadskārtai bija veltīta paneļdiskusija "Latvijas Centrālā padome un tās saikne ar Latvijas Universitāti". Paneļdiskusijas dalībnieki atcerējās, pieminēja un izvērtēja Latvijas Centrālās padomes un tās priekšsēdētāja K. Čakstes darbības priekšrocības un zaudējumus LU, uzsverot pilsoniskuma nozīmi LU saimei kā daļai no Latvijas sabiedrības.

Zinātņu vēstures un muzeoloģijas sekcijas sēdē "Krājums kā Latvijas Universitātes vēstures izpētes avots un rezultāts" referenti un stenda plakātu autori iepazīstināja ar jaunākajām pētnieciskajām atziņām, kas balstītas uz pētījumiem atmiņas institūciju un citos krājumos un atspoguļo LU vēsturiskos notikumus. Pētnieki stāstīja par personībām, kas ir sekmējušas LU attīstību; par krājuma bagātībām, kas jau otro simtgadi atbalsta pētniecības procesus LU.

Konferences pasākumi beidzās ar darbsemināru "Digitālā apmeklējuma muzejos uzskaites un atzīšanas *status quo*", kas bija veltīts muzeju digitālā apmeklējuma kā muzeju darba rezultāta uzskaitei un atzīšanai nacionālā mērogā problemātikai. Darbseminārā ar savu pieredzi dalījās Latvijas Nacionālā mākslas muzeja, Latvijas Nacionālā vēstures muzeja, LU Muzeja, Ziedoņa muzeja, Memoriālo muzeju apvienības, kā arī LR Kultūras ministrijas pārstāvji. Darbseminārs tika organizēts sadarbībā ar 2024. gadā dibinātās Latvijas Muzeju biedrības Digitalizācijas komiteju.

Iveta Gudakovska

LU MUZEJA ZVAIGŽŅU GLOBUSA RESTAURĀCIJAS PROCESS, IZAICINĀJUMI UN RISINĀJUMI

Diskusija

ZVAIGŽŅU GLOBUSA RESTAURĀCIJA, IZAICINĀJUMI UN RISINĀJUMI

Sarmīte Balode

Polihromā koka restauratore
e-pasts: sb.rubenos@gmail.com

Ievads. Zvaigžņu globuss ir unikāls muzeja priekšmets, kura restaurācija bija patiesi nepieciešama, lai nodrošinātu tā turpmāko saglabāšanu. Globusa koka lodes oriģinālais apdares slānis bija atslāņojies, veidojot pacēlumus, un daudzviet jau pilnībā zudis.

Mērķis. Veikt Zvaigžņu globusa restaurāciju, nostiprinot nestabilo oriģinālo apdares slāni. Atjaunot apdares slāni tā zudumu vietās, kā arī uzklāt aizsargslāni.

Metodes. Restaurācijas procesā tika piemeklētas atbilstīgas metodes darbu veikšanai, kuras tomēr izrādījās nepilnīgas un nedeva vēlamo rezultātu. Konsultējoties ar kolēģiem, tika atrasta piemērota apdares slāņa nostiprināšanas metode.

Rezultāti. Galvenais un arī sarežģītākais restaurācijas process – apdares slāņa nostiprināšana – tika īstenots.

Secinājumi. Zvaigžņu globusa restaurācija ir beigusies, un tas ir nogādāts atpakaļ LU Muzeja telpās. Globusam nepieciešama pastāvīga uzraudzība, pievēršot uzmanību apdares slāņa stāvoklim. Diemžēl globusa apdares slānim ir tendence atslāņoties atkārtoti, veidojot jaunus apdares slāņa pacēlumus.

Globusa fragments pirms un pēc restaurācijas. S. Balodes foto

LATVIJAS CENTRĀLĀ PADOME UN TĀS SAIKNE AR LATVIJAS UNIVERSITĀTI

Paneļdiskusija

Vadītājs: *Dr. hist.* Uldis Neiburgs

LATVIJAS CENTRĀLĀS PADOMES NOZĪME LATVIJAS VĒSTURĒ

Uldis Neiburgs

Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultātes Latvijas vēstures institūts,
Kalpaka bulvāris 4, Rīga
e-pasts: uldis.neiburgs@lu.lv

Izvērtējot Latvijas Centrālās padomes (LCP) nozīmi Latvijas vēsturē, ir jānoraida nereti dominējošie priekšstati, kas uzskata LCP par visas nacionālās pretošanās kustības vadītāju Otrā pasaules kara laikā vai arī ar tās darbību saprot tikai LCP izveidojušās politiskās elites aktivitātes. Tā vietā ir jāizceļ vismaz trīs ar LCP saistītas darbības jomas (politiskā, humānā, militārā), kas pelnījušas vienlīdz nozīmīgu atzinību. Cenšoties pēc iespējas pietuvoties pretošanās kustības dalībnieku motivācijai, mērķiem un darbības rezultātiem, katrā no šīm jomām varam konstatēt gan panākumus, gan neveiksmes. Tomēr – tas nemazina LCP pausto vērtību nozīmi un tos darbības aspektus, kuri svarīgi arī šodien, brīvā un demokrātiskā sabiedrībā un Latvijas valsts un nācijas stiprināšanā nākotnē.

1. Tā ir iestāšanās par 1922. gada Satversmē balstītu neatkarīgu un demokrātisku Latvijas Republiku, kas ietverta gan LCP 1943. gada augustā pieņemtajā politiskajā platformā un deklarācijā, gan citos dokumentos. To vidū ir arī 1944. gada 17. marta 188 latviešu sabiedriski politisko darbinieku un inteliģences pārstāvju parakstītais memorands un 1944. gada 8. septembrī pieņemtā, bet oficiāli neizsludinātā Saeimas priekšsēža un Valsts prezidenta pienākumu izpildītāja Paula Kalniņa deklarācija par Latvijas valstiskās suverenitātes atjaunošanu un pagaidu valdības izveidošanu. Ir jāizceļ arī LCP savāktā informācija, kas ar bijušā Latvijas sūtņa Stokholmā Voldemāra Salnā starpniecību kara gados sasniedza Latvijas diplomātus Rietumos un dažādas Lielbritānijas, ASV un Skandināvijas valstu ārlietu un militārās izlūkošanas institūcijas. Liela daļa no šī dokumentu klāsta bija neērta no Rietumu sabiedroto un PSRS attiecību veidošanas viedokļa, tāpēc līdz pat kara beigām nereti tika ignorēta. Tomēr šī informācija bija brīva no nacistiskās un komunistiskās ideoloģijas un kliedēja dezinformāciju par Latvijas iedzīvotāju vēlmi kopā ar Vāciju piedalīties cīņā par "Jauno Eiropu" vai arī no PSRS puses sagaidīt savu "atbrīvošanu".
2. Ne mazāk svarīgs virziens, kura praktiskie rezultāti bija vēl taustāmāki un ir spēcīgi iespiedušies Latvijas nacionālajā atmiņā, ir LCP Ventspils sakaru grupas un latviešu bēgļu laivu pārcēlāju devums vairāku tūkstošu cilvēku pārvešanā pāri Baltijas jūrai uz Zviedriju. Šī humānā cilvēku glābšanas akcija ietver tādas vērtības kā solidaritāte, līdzcietība un pašuzupurēšanās, ziedojoties ne tikai savā, bet tautas labā. Leonīds Siliņš, Arturs Arnītis, Osvalds Bileskalns, Eduards Andersons, Pēteris Jansons, Valdemārs Ģinters, Valentine Lasmane, Ēriks Tomsons un citi bija tikai daži no šiem pretošanās kustības varoņiem. Līdz Otrā pasaules kara beigām Gotlandē nokļuva vairāk nekā 4500 latviešu bēgļu, no kuriem 2541 tur ieradās ar LCP

palīdzību, bet 2077 privātā kārtā. Nozīmīgs bija ASV Kara bēgļu padomes finansiālais un Zviedrijas militārā izlūkdienesta – C biroja – materiāli tehniskais atbalsts šo laivu akciju īstenošanā.

3. Tie ir LCP un tās militārās komisijas vadītāja ģenerāļa Jāņa Kureļa un viņa štāba priekšnieka kapteiņa Kristapa Upelnieka militārās sacelšanās plāni un centieni sagaidīt tā saucamo X stundu, kad Vācijas karaspēks atstātu, bet PSRS armija vēl nebūtu ieņēmusi Latvijas teritoriju. Tā ir brīvības vērtība un apziņa, ka par savu brīvību ir jācīnās, ja nepieciešams, tad arī ar ieročiem rokās un ziedojot dzīvību. Visspilgtāk to demonstrē leitnanta Roberta Rubeņa un virsnieka vietnieka Aleksandra Druviņa komandētā bataljona cīņas pret vācu SS un policijas spēkiem 1944. gada novembrī un decembrī Kurzemē, kas ir simbolisks un reizē reāls apliecinājums nacionālajai bruņotajai pretošanās kustībai ne tikai pret PSRS, bet arī pret nacistiskās Vācijas okupāciju.

Atrodoties ļoti neapskaužamā situācijā divu noziedzīgu totalitāru lielvaru – PSRS un Vācijas – interešu krustpunktā, pretošanās kustības virsmērķi – Latvijas faktiskās suverenitātes atjaunošanu – objektīvu iemeslu dēļ LCP tobrīd sasniegt neizdevās. Tomēr kara gados izveidotajiem sakariem starp LCP un Rietumiem bija sava nozīme nākotnē. Baltiešu pretošanās kustību un to diplomātu Rietumos sistemātiski sniegtā informācija un politiskās deklarācijas stiprināja Rietumu sabiedroto neatkāpšanos no Baltijas valstu okupācijas neatzīšanas politikas. Jau pēckara gados šī informācija veidoja pamatu objektīvai izpratnei par Baltijas valstu likteni Otrā pasaules kara laikā un veicināja ASV un Lielbritānijas labvēlīgu attieksmi pret lietuviešu, latviešu un igauņu bēgļiem Rietumos un apspiestajām baltiešu tautām okupētajā dzimtenē. Amerikāņu, britu un zviedru militārās izlūkošanas dienestu iegūtā pieredze, kara laikā īstenojot slepenās laivu akcijas un radiosakarus pāri Baltijas jūrai, jau Aukstā kara apstākļos varēja tikt izmantota izlūkdarbībā pret bijušo sabiedroto PSRS. Kaut arī baltiešu pretošanās kustību un Baltijas valstu diplomātu Rietumos veikums nespēja nodrošināt politisko kapitālu, lai ASV un Lielbritānija kara un pēckara starptautiskajās konferencēs iestātos par tūlītēju Igaunijas, Latvijas un Lietuvas suverenitātes atjaunošanu, tas ielika pamatus un tam bija sava nozīme Baltijas valstu neatkarības atgūšanā un to starptautiskajā atzīšanā 1990.–1991. gadā.

Referāta tēzes ir sagatavotas ar Latvijas Zinātnes padomes finansējumu, projekts "Latvijas 20.–21. gadsimta vēsture: sociālā morfoģenēze, mantojums un izaicinājumi", projekta Nr. VPP-IZM-Vēsture-2023/1-0003

LATVIJAS CENTRĀLĀS PADOMES MEMORANDS KĀ LATVIJAS VALSTISKUMA AKTS

Jānis Pleps

Latvijas Universitāte, Juridiskā fakultāte, Raiņa bulvāris 19, Rīga
e-pasts: janis.pleps@lu.lv

Ievads. Latvijas valsts nepārtrauktības princips nozīmē, ka Latvijas valsts ir nepārtraukti pastāvējusi visu okupācijas laiku. PSRS un nacistiskās Vācijas rīcība nav nedz likvidējusi Latvijas valsti, nedz pārtraukusi tās pastāvēšanu. No tiesību perspektīvas būtiski ir rekonstruēt valsts nepārtrauktības idejas formulēšanu un uzturēšanu okupācijas laikā. Šajā kontekstā būtiski atpazīt un sabiedrības vēsturiskajā atmiņā atgriezt valstiskuma elementus, kas bija saglabājušies un pastāvēja okupācijas laikā (piemēram, Latvijas diplomātiskais un konsulārais dienests ārvalstīs, Latvijas pilsoņa ārzemju pasu izsniegšana un izmantošana utt.). Latvijas Centrālās padomes darbība šajā kontekstā bija konstitucionāli un starptautiski svarīga tajā laikā un vēl jo vairāk – šobrīd ir retrospektīvi nozīmīga. Latvijas Centrālās padomes darbība ir viens no elementiem, kas uzrāda, ka valsts nepārtraukta pastāvēšana arī okupācijas laikā ir bijusi reāla.

Mērķis. Referāta mērķis ir raksturot 1944. gada 17. marta memoranda, kuru sagatavoja Latvijas Centrālā padome un parakstīja 188 Latvijas sabiedrības pārstāvji, nozīmi Latvijas valstiskuma vēsturē. Memorandam ir nozīme okupācijas neatzīšanas un valsts nepārtrauktības definēšanā, kā arī tas ir viens no nacionālās pretošanās kustības artefaktiem.

Metodes. Referātā tiks analizēts memorands kontekstā ar citiem Latvijas Centrālās padomes un (arī plašāk) dokumentiem, kuros formulēta okupācijas neatzīšana un valsts nepārtrauktība. Tāpat izmantotas diskusijas par memorandu presē un memuāros, kā arī vēstures un tiesību zinātnes pētījumi.

Rezultāti. Referātā īsi tiks raksturota: (1) 17. marta memoranda nozīme okupācijas neatzīšanas un valsts nepārtrauktības uzturēšanā; (2) 17. marta memoranda nozīme Latvijas Centrālās padomes darbības leģitimācijā un Latvijas valstiskuma vēsturē; (3) 17. marta memoranda nozīme Latvijas tiesiskajā sistēmā un sociālajā atmiņā.

Secinājumi

1. 17. marta memorands ir viens no Latvijas Centrālās padomes sagatavotajiem dokumentiem, kurā formulēta okupācijas (gan PSRS, gan nacistiskās Vācijas) neatzīšana un prasība pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas uz valsts nepārtrauktības pamata. Tāpat Latvijas Centrālās padomes programma prasīja demokrātiskas valsts iekārtas un Satversmes darbības atjaunošanu. Latvijas Centrālās padomes konstitucionālo legalitāti noteica tās organizēšana un darbība uz Satversmes pamata – tās vadībā iesaistīts IV Saeimas priekšsēdētājs un priekšsēdētāja biedri, kā arī tā tika veidota uz IV Saeimā pārstāvēto politisko spēku bāzes. Pēc okupācijas un okupāciju varu īstenotajām represijām Latvijā citi legāli varas centri nebija palikuši (ārvalstīs darbību turpināja diplomātiskais un konsulārais dienests).

2. 17. marta memoranda pamatā ir Latvijas Centrālās padomes centieni palielināt tās politisko prasību leģitimitāti, piesaistot redzamāko valsts, sabiedrisko, kultūras, tieslietu, militāro, izglītības un reliģisko pārstāvju atbalstu valsts nepārtrauktības prasībai. Reprezentatīva dažādu sabiedrības grupu pārstāvju parakstu savākšana okupācijas apstākļos bija nozīmīga politiska akcija, kura atspoguļoja Latvijas tautas gribu. Faktiski ar 188 parakstiem deklarēta Latvijas tautas prasība pēc okupācijas neatzīšanas un valsts neatkarības atjaunošanas uz valsts nepārtrauktības pamata. Savāktie paraksti apstiprināja iepriekš jau formulēto prasību pēc okupācijas neatzīšanas un valsts nepārtrauktības.
3. 17. marta memorandam ir kā konstitucionāli tiesiska (valststiesiska), tā arī starptautiski tiesiska nozīme valsts nepārtrauktības kontekstā. Latvijas tautas griba uzturēt Latvijas valsti un prasība atjaunot valsts neatkarību formulēta un apstiprināta ar 188 Latvijas sabiedrības pārstāvju parakstiem. Tas ir reprezentabls un autoritatīvs dokuments, kurš formulē Latvijas tautas gribu un viedokli par situāciju un nākotnes perspektīvām.
4. Latvijas Centrālās padomes pamatdokumenti ir juridiski precīzi un detalizēti formulēti, nepārprotami uzsverot gan okupācijas varu prettiesiskumu un to neatzīšanu, gan arī valsts turpinātu pastāvēšanu. Šajā kontekstā 17. marta memorands ir salīdzinoši mazāk izvērsts, bet tā konstitucionālā jauda ir tam pievienoto parakstu skaits, kā arī parakstītāju vārdu un uzvārdu svars tālaika Latvijas sabiedrībā.
5. Tiesību doktrīnā līdz šim nav bijis detalizēts 17. marta memoranda vērtējums. Tas vairāk apzināts un diskutēts vēstures zinātnē. Profesore Ineta Ziemele aicinājusi 17. marta memorandu ietvert kā vienu no konstitucionāla ranga aktiem Latvijas valsts konstitucionālajos pamatos, kas apstiprina Latvijas tautas izvēli par labu demokrātiskai valstij un tās nepārtrauktībai. Faktiski 17. marta memoranda parakstītāji leģitimē Latvijas Centrālo padomi turpmākai rīcībai valsts neatkarības atjaunošanai uz valsts nepārtrauktības pamata (tostarp arī Valsts prezidenta pienākumu izpildītāja, Saeimas priekšsēdētāja Paula Kalniņa 1944. gada 8. septembra deklarācijas pieņemšanai).
6. 17. marta memoranda vērtību pastiprina apstāklis, ka tā oriģināls ar visiem parakstiem ir saglabājies – pēc neatkarības atjaunošanas tas ticis atrasts un nonācis Kara muzejā. Faktiski memorands ir unikāls valstiskuma artefakts un liecība par valsts idejas uzturēšanu okupācijas laikā. Kā tāds tas arī uzņemts UNESCO programmas "Pasaules atmiņa" Latvijas nacionālajā reģistrā.

LATVIJAS CENTRĀLĀS PADOMES PRETRUNĪGAIS VĒRTĒJUMS LATVIEŠU TRIMDAS SABIEDRĪBĀ

Kristīne Beķere

Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultātes Latvijas vēstures institūts,
Kalpaka bulvāris 4, Rīga
e-pasts: kristine.bekere@lu.lv

Ievads. Latviešu trimda pēc Otrā pasaules kara nebija viendabīga grupa, tieši otrādi – to veidoja ļoti dažādu politisko un sociālo grupu pārstāvji ar dažādiem uzskatiem. Tādēļ arī viedokļu dažādība par kādu jautājumu trimdā bija tipiska parādība. Latvijas Centrālā padome pieder pie tām parādībām, par kurām trimdā bija dažāda attieksme un vērtējums, bet kam nebija primāra svarīguma trimdas kā nosacītas grupas iekšējā attīstībā.

Mērķis. Referāta mērķis ir piedāvāt ieskatu iemeslos, kādi bija par pamatu nevienozīmīgai attieksmei pret Latvijas Centrālo padomi latviešu trimdas sabiedrībā, kā arī ieskicēt šīs attieksmes saistību ar trimdas iekšējiem procesiem.

Rezultāti. Iespējams izdalīt vairākus faktorus, kas veicināja pretrunīgu attieksmi pret LCP trimdā, piemēram:

1. Informācijas trūkums par LCP darbību vai tās nenoteiktība.
2. Priekšstati par LCP attieksmi atsevišķos jautājumos.
3. Organizāciju un indivīdu, kuri turpināja darbu trimdā LCP vārdā, darbība un ambīcijas. Vērtējot pretrunīgo attieksmi pret LCP, to ir nepieciešams darīt kontekstā ar politiskās varas leģitimācijas pamatu maiņu trimdā tās sākuma posmā, 20. gadsimta 40. gadu otrajā pusē. To raksturo mēģinājumi, no vienas puses, bijušajām Latvijas Republikas varas struktūrām saglabāt varu arī trimdas apstākļos, un – no otras puses, jaunu trimdas situācijā radušos politisku struktūru veidošanās.

LCP PRIEKŠMETI LU MUZEJA KRĀJUMĀ

Rūdolfs Rubenis

Latvijas Universitātes Muzejs, Raiņa bulvāris 19, Rīga
e-pasts: rr14013@edu.lu.lv

Ievads. 17.03.2024. un 27.09.2024. ir svarīgi datumi Latvijas Centrālās padomes (LCP) vēstures pētniecībā un piemiņas kopšanas aizsākšanā Latvijas Universitātē (LU), jo šogad 17. martā apritēs 80 gadi kopš LCP memoranda parakstīšanas un 27. septembrī 30 gadi kopš LU profesora un LCP priekšsēdētāja, studentu vienības "Austrums" biedra Konstantīna Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanas LU Mazajā aulā. LU Muzejs kopš 2020. gada jūlija ir aktīvi strādājis K. Čakstes piemiņas kopšanā un vēstures pētniecībā LU vēstures kontekstā, izmantojot krājumā esošos LCP priekšmetus LU Muzeja rubriku, piemēram, "Zem lupas", izstrādē. Kopš 2022. gada septembra LU Muzejs sadarbojās ar LU Fondu, iesaistot muzeja darbā LU profesora K. Čakstes piemiņas stipendiātus kā brīvprātīgos, kuri daudz palīdzējuši LU Muzeja krājuma veidošanā.

Mērķis. Sniegt ieskatu par LCP vēstures pētniecību un piemiņas kopšanu LU Muzejā, balstoties uz muzeja krājumā pieejamajiem LCP priekšmetiem, norādot to izmantojumu esošajos publicētajos un nākotnē publicējamos pētījumos.

Metodes. Ģenētiskā (aprakstošā) metode, lai strukturēti, hronoloģiskā secībā izveidotu aprakstu par pētījumu rezultātiem laikposmā no 2020. gada sākuma līdz 2023. gada beigām, iekļaujot arī nākotnē realizējamās ieceres. Salīdzinošā metode, lai izšķirtu, kas iegūts un kas vēl pētāms par LCP lomu LU vēsturē, balstoties uz publicētajām LU Muzeja rubrikām un novatoriskajiem aspektiem.

Secinājumi. No 2020. gada 2. jūlija līdz 2024. gada 15. martam ir publicētas trīs LU Muzeja rubrikas "Zem lupas", kurās tiek secināts, ka LCP piemiņas kopšana LU aizsākusies ar LCP locekļa, LU filoloģijas studenta un "Austrums" biedra Leonīda Siliņa ekspedīcijā Polijā (1988–1990) atklāto K. Čakstes bojāejas vietu un kapavietām. Pēc šī atklājuma sekoja piemiņas plāksnes atklāšana LU Mazajā aulā 1994. gada 27. septembrī, ko realizēja "Austrums" kopā ar LU, mūsdienās uzsākot K. Čakstes piemiņas kopšanu LU. Pašlaik tiek strādāts pie pirmās Neaizmirstamo biogrāfiju "Leonīds Siliņš – LU prof. Konstantīna Čakstes piemiņas aizsācējs". Šī publikācija palīdzēs izpētīt LU profesora K. Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanu caur L. Siliņa personību.

Vēres

1. Rubenis Rūdolfs. *Latvijas Universitātes docenta Friča Gulbja Latvijas Centrālās padomes nozīmīte*. Rīga: LU Muzejs, 2023, 5 lpp. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/64927
2. Rubenis Rūdolfs. *Konstantīna Čakstes piemiņas plāksnes atklāšanas fotogrāfija*. Rīga: LU Muzejs, 2023, 6 lpp. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/61989
3. LU Muzejs. *LU Fonda stipendiātu brīvprātīgais darbs LU Muzejā.* Rīga: LU Muzejs, 2023. Pieejams: https://www.lu.lv/muzejs/par-mums/zinas/zina/t/76258/
4. Rubenis Rūdolfs. *LU profesora Konstantīna Čakstes piemiņas plāksne*. Rīga: LU Muzejs, 2020, 6 lpp.

LU PROFESORA KONSTANTĪNA ČAKSTES PIEMIŅAS KOPŠANA: LU FONDA PIEMĒRS

Leons Podbrezskis

Latvijas Universitāte, Juridiskā fakultāte, Raiņa bulvāris 19, Rīga
e-pasts: lp18121@edu.lu.lv

Ievads. LU profesora Konstantīna Čakstes personība ir izcils piemērs tam, ko nozīmē uzticība neatkarīgai demokrātiskai Latvijai, ko nozīmē upurēt Latvijas un tās tautas labā. Tomēr Latvijas sabiedrībā joprojām, it īpaši ņemot vērā mūsdienu pasaules izaicinājumus neatkarības un demokrātijas vērtībām, nepastāv pilnvērtīga izpratne par viņa darbības un snieguma Latvijai nozīmi. Šo problēmu var atrisināt, analizējot un veicot LU profesora Konstantīna Čakstes piemiņas kopšanu.

Mērķis. Ieskicēt potenciālus risinājumus, kā sekmēt profesora Konstantīna Čakstes piemiņas kopšanu.

Metodes. Mērķa sasniegšanai ir izmantota aprakstoša un salīdzināšanas metode.

Secinājumi

1. Viens no labākajiem veidiem, kā pieminēt profesoru Konstantīnu Čaksti, ir atbalstīt citus cilvēkus. Šo pieeju īsteno un aicina to darīt citus Anna Justīne Čakste-Rollins, LU Fonds.
2. Par profesora Konstantīna Čakstes atpazīšanas veidu sabiedrībā nevar būt vienīgi viņa saikne ar tēvu, Latvijas Republikas pirmo prezidentu Jāni Čaksti. Tāpēc profesora Konstantīna Čakstes piemiņas kopšanas labā ir jārīko izglītojoši pasākumi, jāveicina pētniecība, grāmatu un filmu tapšana, attiecīgi popularizējot viņa vārdu.
3. Latvijas Centrālās padomes dalībnieku izstrādātais un parakstītais memorands ir nozīmīgs dokuments Latvijas vēsturē. Nepieciešami turpināt diskusijas par memorandu un izvērtēt iespējamību tā atzīšanai par spēkā esošu konstitucionālā ranga tiesību aktu, kas būtu pagodinājums visiem memoranda parakstītājiem, arī profesoram Konstantīnam Čakstem.

KRĀJUMS KĀ LATVIJAS UNIVERSITĀTES VĒSTURES IZPĒTES AVOTS UN REZULTĀTS

Zinātņu vēstures un muzeoloģijas sekcijas sēde

Vadītāja: *Dr. paed.* Iveta Gudakovska

LEONS ĀBOLIŅŠ UN ITĀLIJA

Anna Gajevska

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Kronvalda bulvāris 4, Rīga
e-pasts: anna.gajevska@lu.lv

Ievads. Latvijas zoologs un Latvijas Universitātes ilggadējs darbinieks Leons Āboliņš vairākus gadus nodarbojas ar pētniecību Itālijā Neapoles Zooloģijas stacijā. Pavadot daudz laika Itālijā, viņš izmantoja iespēju izbaudīt arī šīs valsts skaistumu, vēsturisko bagātību un apskatīt slavenas vietas, sakrājot dažādas piemiņas lietas – biļetes, pastkartes, fotogrāfijas un citas lietas –, kas tagad glabājas Latvijas Universitātes zooloģijas kolekcijās.

Mērķis. Uzmanības centrā ir Leona Āboliņa Itālijā pavadītais laiks no 1928. līdz 1937. gadam. Atvestie priekšmeti ir interesanti un unikāli vēsturiskie avoti, kas ļauj ieskatīties, kā viņš pavadīja savu brīvo laiku, kā arī ieraudzīt, kā tiek attēlota Itālija šajā periodā. Plakāta mērķis ir izpētīt un atainot laiku, ko zoologs pavadīja Itālijā. Parādīt unikālas vēstures liecības ar tam laikam raksturīgiem dizaina priekšmetiem.

Metodes. Plakāta veidošanas metode izriet no mērķa: atainot Leona Āboliņa pavadīto laiku Itālijā, tāpēc plakāta veidošanā tika izvēlēta vēsturiski ģenētiskā metode jeb aprakstošā metode. Šī metode pēta konkrētu cilvēku konkrētā laika posmā, pateicoties tā laika priekšmetiem, viņa personīgajām lietām, kas attēlo Itāliju no 1928. līdz 1937. gadam.

Secinājumi. Periodā no 1928. līdz 1937. gadam ar vairākiem pārtraukumiem Leons Āboliņš auglīgi pavadīja laiku ne tikai Neapoles Zooloģijas stacijā, nodarbojoties ar pētniecību, bet arī apgaismoja sevi kulturāli. Apceļojot Itāliju, viņš apmeklēja slavenas vietas – Vezuvu, Romu un daudzas citas. Apskatīja slaveno Vatikāna bibliotēku. Skaistas ainavu pastkartes, kā arī transporta biļetes stāsta par vietām, kuras viņš apmeklēja un ko tur darīja. Droši var teikt, ka Āboliņa laiks Itālijā pagāja produktīvi.

IZCILĀKAIS KALCĪTA KRISTĀLS MARMORVEIDA DOLOMĪTĀ LATVIJAS UNIVERSITĀTES MUZEJA ĢEOLOĢIJAS KOLEKCIJU KRĀJUMĀ

Vija Hodireva

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Kronvalda bulvāris 4, Rīga
e-pasts: vija.hodireva@lu.lv

Ievads. Latvijas Universitātes Muzeja (LUM) Ģeoloģijas kolekciju krājumā lielākā uzmanība pievērsta Latvijas iežiem un saglabātā akmens paraugu krājuma lielāko daļu arī veido nogulumieži no visas valsts. Lai atspoguļotu to dažādību, tiek akcentēts iežu minerālais sastāvs, īpašības, arī to savdabība. Viena no Latvijā visplašāk izplatītajām un iegūstamajām Zemes dzīļu bagātībām ir dolomīts. Savukārt minerāla kalcīta kristālu atradumi senā devona perioda atsevišķu paveidu dolomītos liecina par iežu ļoti ilgo, sarežģīto veidošanās un izmaiņu procesu.

Mērķis. Izpētot Ģeoloģijas kolekciju krājuma priekšmetus, būtisks mērķis ir akcentēt un darīt plaši pazīstamus īpaši retus ģeoloģiskos veidojumus Latvijas dabā, līdz ar to mudināt sabiedrību saudzēt tos un izprast dabas daudzveidības vērtību.

Metodes. Muzeja kolekcijās pārbaudot minerālu īpašības un kristālu formu simetriju, iespējams noteikt, vai tie ir kalcīta kristāli, kuri atrasti vietējos dolomītos [3]. Arī daudzu entuziastu vāktajās Latvijas iežu privātkolekcijās sastopami prizmatiski, dzidri caurspīdīgi vai pienbalti kristāli ar asu virsotnīti. Vākumos, kuri nonākuši LUM, tika atpazīts, ka ievērojamākie kalcīta kristāli atrasti galvenokārt divu tipu dolomītos, bet pārsvarā – marmorveida.

Rezultāti. Apmeklētāju interesi rosinoša ir lielu un izcilu minerāla kalcīta kristālu sastopamība dolomītu slāņkopā, kuru var ieraudzīt dabā tikai ierobežotās teritorijās. Pētījumos konstatēts, ka lielus monokristālus, to kopas (drūzas, žeodas) biežāk atklāj tikai dažos no devona dolomītu paveidu slāņiem – marmorveida vai kvarcītveida dolomītu dobumos. Šo likumsakarīgo parādību saista ar iežu pārveidošanos pēc to rašanās un pārkristalizēšanās, un vēlākās šķīšanas pazemes ūdeņu darbības rezultātā [2].

Apzinot un pētot Muzejam dāvinātās 20. gadsimta kolekcijas, tiek konstatēts, ka vizuāli izcilos un uzmanību saistošos Latvijas monokristālus var atklāt bieži, turklāt akmens paraugu kolekcijās, apsekojot tās detalizēti, ir iespējams izcelt īpašākos muzeja krājuma eksemplārus. Pašlaik LUM Ģeoloģijas ekspozīcijā tiek demonstrēti lielākie (līdz 7 cm gari) Latvijā atrastie kalcīta kristāli dolomītā no Saulkalnes apkārtnes (ievācis Vilnis Vasermanis ap 1968.–1970. gadu). Latvijas dolomītu daudzveidību, ievērojamus kristālus tajos var konstatēt ne tikai muzeja kolekcijās, bet saskatīt arī vissenākajās mūra ēkās Rīgā, kurām tagad piešķirts kultūrvēsturiskā pieminekļa statuss [1].

Secinājumi. Tā kā Latvijas devona iežu kolekcijas vēl nav pilnīgi izvērtētas, sākotnējā izpētē akcentēti interesantākie, ievērojamākie akmens paraugi. Īpašo kalcīta kristālu atradumi par to liecina. Vienlaikus konstatēta arī krājuma daudzveidība, kas

perspektīvā var nodrošināt muzeja attīstību plašā tā darbības spektrā: gan veidojot zinātniskās etalonkolekcijas, gan izglītojošas programmas dažādām auditorijām, gan popularizējot pašu muzeja krājumu, stāstot par izciliem minerālu un iežu paraugiem LUM rubrikās "Mēneša priekšmets", "Zem lupas" un citās.

Vēres

1. Hodireva V., Sidraba I., Purviņš E. Augšdevona dolomīta litoloģiski morfoloģiskie tipi Rīgas Kultūrvēsturiskajos pieminekļos. *Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti*. Sērija 1, 22. sējums. Rīga: RTU Izdevniecība, 2010, 105.–113. lpp.
2. Kondratjeva S. Apdares dolomīti un to ieguves iespējas. *Latvijas Ģeoloģijas Vēstis*. Valsts ģeoloģijas dienesta žurnāls, 1997, Nr. 2, 3.–12. lpp.
3. Tramdahs A. Saulkalnes gliemežu dolomīts kā būvakmens. *Latvijas PSR ZA Ģeoloģijas un ģeogrāfijas institūta raksti*, 1947, I, 207.–222. lpp.

MŪSDIENĀS PIEPRASĪTĀKO METĀLU RŪDAS LATVIJAS UNIVERSITĀTES MUZEJA KRĀTUVĒS

Vija Hodireva

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Kronvalda bulvāris 4, Rīga
e-pasts: vija.hodireva@lu.lv

Ievads. Mūsdienu straujā tehnoloģiju un ierīču attīstība rada visā pasaulē lielu pieprasījumu pēc attiecīgiem dabas resursiem un izejvielām. Īpaši tiek akcentēta nepieciešamība iegūt arvien vairāk tā dēvēto krāsaino un retzemju ķīmisko elementu metālu rūdas. Tādu metālu kā titāns, litijs, vanādijs, kobalts, mangāns, gallijs, germānijs, indijs un citu, kurus izmanto baterijās, akumulatoros, mobilajos telefonos, ieguve pasaulē strauji pieaug.

Mērķis. Lai akcentētu pētniecības nepieciešamību un dotu papildu iespējas Latvijas pamatklintāja pētniekiem, kā arī lai informētu un iepazīstinātu sabiedrību ar Zemes dzīļu bagātībām – tiem iežiem un minerāliem, no kuriem mūsdienās iegūst jaunajām tehnoloģijām tik būtiski svarīgos metālus, no Latvijas Universitātes Muzeja (LUM) krātuvēm tiek izcelti un eksponēti rūdu paraugi.

Metodes. Pētnieki jau 20. gadsimtā Latvijā konstatējuši atsevišķas anomālijas ar paaugstinātu krāsaino, reto un izkliedēto metālu saturu kristāliskā pamatklintāja iežos [1, 3]. Pašlaik Latvijas Universitātē šie ieži tiek detalizēti pētīti Latvijas Zinātnes padomes finansētā projektā. Arī LUM kolekcijās saglabātie dziļo urbumu seržu paraugi var tikt izmantoti zinātniskajam darbam, izpētei jaunām analītiskām metodēm. Ģeoloģijas kolekciju krājumā tiek apzināti metālu rūdu paraugi arī no lielām, pasaulē zināmām metālu atradnēm. Tiek izvērtēti iespējamie analoģiskie paraugi un atlasīti interesantākie publiskas rūdu ekspozīcijas veidošanai.

Rezultāti. Tādu metālu kā varu, niķeli, cinku, mangānu, kadmiju, titānu, zeltu, sudrabu un citus saturoši minerāli Latvijā nav bieži ieraugāmi, toties LUM ir vairāki desmiti paraugu, kuros var diagnosticēt un labi atpazīt īpašo metālu rūdas [2].

Secinājumi. Izpētot LUM Ģeoloģijas kolekciju paraugu krājumu, tika konstatēts, ka metālu rūdu paraugi nav bijuši īpaši nodalīti un izcelti kā atsevišķa etalonkolekcija, lai gan pētniecībai, izglītojošiem vai informatīviem mērķiem paraugu daudzveidība ir atbilstoša.

Rūdu minerāli no pasaules ievērojamākajām atradnēm, kurās ieguva vai iegūst metālus, kuri ļoti nepieciešami, lai attīstītos mūsdienu tehnoloģijas, muzeja krājumā nonākuši dažādos veidos. Visbiežāk kā speciālistu personīgie dāvinājumi LU Muzejam. Tā kā Latvijā aktivizējusies zinātnieku interese par visdziļākajiem iežu slāņiem, kuri neatsedzas zemes virspusē, pagājušā gadsimtā iegūtie iežu un plaša klāsta rūdu paraugi, kuri saglabāti muzeja krājumā, var tikt izmantoti mūsdienu pētījumiem.

Vēres

1. Birķis A. Pamatklintājs. *Latvijas daba: enciklopēdija*, 4. sējums. Rīga, 1997, 74. lpp.
2. Kuršs V., Stinkule A. *Latvijas derīgie izrakteņi*. Rīga: LU, 1997. 200 lpp.
3. Vetreņņikovs V. Latvijas kristāliskā pamatklintāja rūdkopu prognožu karte. *Latvijas Ģeoloģijas Vēstis*. Valsts ģeoloģijas dienesta žurnāls, Nr. 3, 1997, 17.–24. lpp.

BOTĀNIĶA AUSEKĻA VEĢA RAKSTĪTĀS VĒSTULES LU MUZEJA KRĀJUMĀ

Daiga Jamonte

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Kronvalda bulvāris 4, Rīga
e-pasts: daiga.jamonte@lu.lv

Ievads. Neraugoties uz subjektivitāti, vēstules ir ļoti interesants un nozīmīgs vēstures pētniecības avots. Arī LU Muzeja krājumā līdz ar citiem personu materiāliem glabājas Latvijas dabaspētnieku rakstītas vai saņemtas vēstules. Minētajam ziņojumam ir izvēlētas botāniķa, augu fiziologa Ausekļa Veģa (1903–1973) rakstītās vēstules, kas sūtītas LU dekāniem Leonam Āboliņam (1895–1974) [1] un Edgaram Vimbam (dz. 1930) [2]. Āboliņam vēstules rakstītas laikā no 1939. līdz 1940. gadam, Vimbam – no 1970. līdz 1972. gadam.

Mērķis. Ziņojuma mērķis ir apkopot un analizēt LU Muzejā glabāto A. Veģa rakstīto vēstuļu raksturu un iezīmēt tajās skartās tēmas. Tā kā šo vēstuļu adresāti ir divas personas un tās rakstītas dažādos laikos, tās plašāk mums atklāj A. Veģa personību, kā arī aptver lielāku vēstures lauku.

Metodes. Materiālu kopums nav liels, tie ir astoņi sūtījumi L. Āboliņam un pieci – E. Vimbam, turklāt tie ir dažāda formāta: vēstules, pastkartes un vēstījumi apsveikuma kartītēs. Lai izvērtētu minēto vēstuļu lomu pētniecībā, to analīzei izmantota klasifikācijas metode un satura analīze.

Rezultāti. Šajā ziņojumā apskatītā materiālu grupa ir mazskaitlīga, tā spēj kalpot kā vēstures avots plašākiem pētījumiem. Vēstules dod iespēju ieskatīties gan A. Veģa pētnieciskajā darbībā, kā arī viņa personībā. Vēstules ietver arī informāciju par notiekošo LU Matemātikas un dabaszinību fakultātē 1939. un 1940. gadā. Vēstulēs L. Āboliņam ir sniegtas liecības par Utrehtas Universitāti un tās Botānisko laboratoriju. Savukārt vēstules E. Vimbam ir lieliska liecība Latvijas un ārzemēs dzīvojošo latviešu zinātnieku sadarbībai Aukstā kara laikā.

Secinājumi. LU Muzejā krājumā esošās A. Veģa sūtītās vēstules ir dalāmas divās grupās, katra ir rakstīta noteiktā laika posmā, un katrai ir savs adresāts. Abas vēstuļu grupas uzskatāmas par privātām, tās ir vēstules LU strādājošam kolēģim. Neskatoties uz to, ka ar katru adresātu autoram ir atšķirīgas attiecības, abos gadījumos galvenais saturs ir saistīts ar zinātni un pētniecību un tās var kalpot kā avots zinātņu vēsturē vispār, kā arī A. Veģa pētnieciskajā darbā. Vēstules L. Āboliņam sniedz plašāku ieskatu notikumos Latvijas Universitātē 1939. gadā. Šo vēstuļu pienesums ir iespēja ieskatīties indivīda domās un emocijās sarežģītajā vēstures situācijā. Vēstules E. Vimbam ir liecība, kas sniedz ieskatu Latvijas un trimdas savstarpējās attiecības Aukstā kara laikā 70. gadu sākumā.

Vēres

1. Zooloģiju kolekciju apakškolekcija Zooloģijas pētījumu vēsture: ZOO 1423/2 – 4, ZOO1358, ZOO1465/ 1–12, ZOO1372.
2. Botānikas kolekciju apakškolekcija Botānika: personu arhīvs: BOT16817/ 1 – 4, BOT16818/ 1–4, BOT16819.

DISKUTABLAIS KOLEKCIJU JAUTĀJUMS: LATVIJAS UNIVERSITĀTES PIEREDZE

Ilga Mantiniece

Latvijas Universitāte, LU bibliotēka, Lielvārdes iela 24, Rīga
e-pasts: ilga.mantiniece@lu.lv

Ievads. Runājot par Latvijas Universitātes kultūrvēsturisko mantojumu, nereti atsaucamies uz daudzajām un dažādajām kolekcijām, ar ko lepojas viena vai otra LU struktūrvienība. Jēdziens "kolekcija" gan tiek lietots ļoti plašā interpretācijā. Dažas no tām ir veiksmīgi saglabājušās savā vēsturiskajā veidolā, dažas restaurētas, kaut arī ar atsevišķiem iztrūkumiem, dažas veidotas no jauna, bāzējoties uz agrāko krājumu fragmentiem. Kolekciju pārvaldība pārsvarā ir muzeju vai bibliotēku pārziņā, tomēr to liktenis nereti ir pakļauts ārējiem faktoriem (telpu trūkums, restaurācijas iespējas). Prezentācijā pārsvarā pievērsta uzmanība LU bibliotēkas ieguldījumam LU vēstures avotos minēto dažādu prominentu personu pienesuma vēsturiskās piemiņas saglabāšanai.

Mērķis. Aplūkojot pretrunas starp vēlamo un esošo situāciju kolekciju veidošanas un uzturēšanas jautājumos, kā arī neviennozīmīgo un dažkārt subjektīvo attieksmi katrā atsevišķā gadījumā, autores mērķis bija rosināt sabiedrību apzināties atmiņas institūciju atbildību ilgtermiņā.

Metodes. Šis pētījums varētu tikt klasificēts gan kā vēsturiskais pētījums, gan kā uz induktīvu pieeju balstīts konstatējošais pētījums, orientēts uz situācijas izvērtēšanu praksē. Tajā tika izmantotas jaukta tipa metodes, pārsvarā – kvalitatīvās pētījumu metodes, veicot primāro un sekundāro datu kontentanalīzi. Salīdzinot pirmavotos iegūtos sākotnējos datus par dažādu kolekciju saturisko aspektu, kā arī skaitliskos rādītājus ar vēlākās apkopojošās sekundārās informācijas gadu gaitā mainīgo interpretāciju, tas tika skatīts kontekstā ar vēstures liecību saglabāšanas iespējām dažādos vēstures periodos, kā arī mūsdienu apstākļos.

Rezultāti. Tika konstatēts, ka kolekciju jautājums joprojām prasa lielu papildu darbu gan to pilnīguma apzināšanā, gan to fiziskās saglabātības ziņā, jo pārsvarā tās ir vērtības no pirmskara perioda. Vairākums kolekciju ir apzinātas un publiskotas, īpaši tās, uz kurām atsaucas Universitātes vēstures izdevumi. Ne mazums ticis rakstīts par dažādu izcilu personību ieguldījumu Universitātes kultūrvēsturiskā mantojuma veidošanā. Tomēr dažādu apstākļu pēc informācija ir nepilnīga, dažkārt noklusēta vai sagrozīta. Pētījuma gaitā atklājās daudzi vēl nezināmi izdevumi, kuru vērtība mūsdienās ir būtiski pieaugusi.

Secinājumi. Latvijas Universitātes krājums kalpo pētnieciskajam darbam gan saturiski – tajā ietverto vērtību nepastarpinātai izmantošanai, gan pats par sevi ir vēstures pētniecības objekts, sniedzot papildu liecības caur saglabāto informāciju par Latvijas Universitātei piederīgo cilvēku ieguldījumu savas *alma mater* attīstībā. Atsevišķu individu krātās kolekcijas, kas nonākušas LU rīcībā, prasa īpašu attieksmi – maksimālu

saglabātību un adekvātu publicitāti. Nav noliedzama arī radoša pieeja, veidojot jaunas kolekcijas esošā krājuma popularizēšanai.

Vēres

1. Latvijas Universitātes bibliotēka. Inventāra grāmatas (1919–1992). (Nepublicēts materiāls.)
2. Latvijas Universitātes bibliotēka. Materiāli no LU bibliotēkas arhīva Reto grāmatu un rokrakstu krājumā: atskaites, pārskati, darbinieku atmiņas, piezīmes. (Nepublicēti materiāli.)

LATVIJAS ĢEOLOĢISKĀ IZPĒTE UN LU MUZEJS

Māris Rudzītis

Latvijas Universitātes Muzejs, Rīga
e-pasts: maris.rudzitis@lu.lv

Ievads. Latvijas ģeoloģiskā izpēte īpaši strauji notikusi 20. gadsimta laikā, kad radās un darbojās arī Latvijas Universitāte. Pārskatot LU Muzeja Ģeoloģiskās kolekcijas, var atrast materiālu saistību LU mācībspēkiem, darbiniekiem, struktūrvienībām.

Darba mērķis. Apzināt Latvijas ģeoloģiskās izpētes posmu saistību ar LU Muzeja ģeoloģiskajām kolekcijām.

Materiāli un metodes. Apskatīti muzeja ģeoloģiskajās kolekcijās esošie materiāli – pirmkārt, iežu paraugi, kā arī fotomateriāli, dokumenti, darbarīki, instrumenti.

No otras puses, apzināti galvenie Latvijas ģeoloģiskās izpētes posmi, virzieni, personas un iestādes.

Rezultāti. Vairākas kolekcijas saistāmas ar 20. gadsimta pirmo gadu pētījumiem, toreiz vēl ar RPI profesoru Bruno Dosu. Ir ziņas, ka profesora B. Dosa kolekcijas atradušās vairākās telpās pagrabā, toreizējā Troņmantinieka (Raiņa) bulvārī 29. Tagad tās aizņem vairākas atvilktnes, kopā ap 200 paraugu, pārsvarā no ezeru un purvu nogulumiem, mazāk – no pamatiežiem.

1920. gadā Latvijas Augstskolā Ķīmijas fakultātes Mineraloģijas katedrā sāka strādāt profesors Boriss Popovs. Viņš izveidoja Petroloģijas institūtu. Par tā plašajām kolekcijām liecina vairāki atmiņu stāsti, kā arī vairākas fotogrāfijas. 1944. gadā B. Popovs un privātdocents O. Mellis devās uz Rietumiem un šīs kolekcijas tika izpostītas; daļu saglāba asistente Vera Reine, pārvedot uz LLA.

Profesors B. Popovs, kā arī privātdocente Irma Kvelberga, privātdocente Katrīna Zēberga veica nozīmīgus pētījumus Korsikas salā, pētot tafoni šūnveida dēdēšanu. Muzejā saglabājusies ap 150 diapozitīvu sērija par šo tēmu, kas paredzēta demonstrēšanai, publiski uzstājoties par šo jautājumu. LU Muzejā nonākuši nedaudzi O. Meļļa vākumi, saglabājies arī plānslīpējumu krājums, kas saistīts ar viņa izcilo pētījumu par helsinkītu. Šos materiālus muzejam dāvinājis Ģeoloģijas institūta darbinieks Juris Bite.

1925. gadā universitātē sāka strādāt profesors Ernsts Krauss, kas Universitātē izveidoja Ģeoloģijas un paleontoloģijas institūtu. Pētījumos iesaistījās studenti un absolventi ģeologi. E. Krauss izveidoja Latvijas pamatiežu stratigrāfisko shēmu, ko papildināja Nikolajs Delle. Kvartāra nogulumus pētīja Verners Zāns un Aleksis Dreimanis. Šo pētnieku ievāktie paraugi atrodami LU Muzejā. Daudzi paraugi ir no Daugavas krastu atsegumiem, kas toreiz bija stratotipiski nozīmīgi un ļāva iedalīt Latvijas devonu svītās, bet tagad applūdināti un nepieejami. Tāpat muzejā saglabājusies Latvijas dzīļu pētniecībai svarīgā un toreiz unikāli dziļā (1934. g., 567 m) Daugavpils Psihiatriskās slimnīcas urbuma serde.

Mazākas kolekcijas vai atsevišķi paraugi ir citu 1920.–1944. gada pētnieku vākumos. Tādi ir Sigurds Buhards, Reinis Kampe, Valters Gross, Alfons Timšs, Zelmārs

Lancmanis, Irmgarde Embovica, Elza Lauenkrapče, Nikolajs Malta, Nikolajs Tranzē, Heimo Bīlenšteins, Juris Rade.

Leonīda Slaucītāja vadībā Latvijā veikti pirmie gravimetriskie un magnetometriskie pētījumi. Par tiem liecina darba burtnīcas un manuskripti, ko muzejs saņēmis no Oļega Pavlova.

1936. gadā tika nodibināta Zemes bagātību pētīšanas komiteja, vēlāk institūts, kura sastāvā bija arī Latvijas Universitātes pārstāvji. Institūts veica pētījumus un apkopoja informāciju par ģeoloģiju; šī iestāde kā Ģeoloģijas un ģeogrāfijas institūts un ar vairākiem citiem nosaukumiem turpināja strādāt padomju varas laikā un 1990. gadā iekļāvās Latvijas Universitātē. Institūtam bija savs muzejs, kuru 1968. gadā pārņēma LPSR Dabas muzejs. Daļa dokumentu, kas atspoguļo institūta darbību un pētījumus, palika institūta rīcībā un tagad ir LU Muzeja krājumā.

Pēc kara, 1944.–1946. gadā docents Pēteris Liepiņš organizēja Latvijas devona pētījumus, pilnveidošanu stratigrāfiju. Uz tiem attiecināmi LU Muzejā uzglabātie paraugi no daudziem atsegumiem.

1949.–1952. gadā LVU tika samazinātas ģeoloģijas studijas, vispirms Ģeoloģijas fakultāti samazinot līdz katedrai, pēc tam arī tā tika slēgta. Turpmāk kolekcijas bija Ģeogrāfijas fakultātes entuziastu pārziņā. Šajā laikā muzeja krājumam pievienojās galvenokārt magmatisko iežu paraugi no laukakmeņiem, kā arī ieži no PSRS ģeoloģijas mācību komplektiem, studentu tālo prakšu (PSRS) ievāktie paraugi.

1989. gadā, kad universitātes Zinātņu daļas sastāvā tika iekļauta Ģeoloģijas zinātniskās pētniecības nodaļa un universitātē atjaunotas ģeoloģijas studijas, muzejā nonāca materiāli, ko bija vākuši ģeologi, – lielākie ir A. Birķa, I. Danilāna, A. Dreimaņa, Ārijas Fridrihsones, Lilitas Gailītes, V. Grāvīša, V. Hodirevas, V. Kurša, A. Mūrnieka, Ludmilas Savvaitovas, V. Sorokina, Inta Veinberga un citi vākumi.

No ģeologu kolēģiem un piederīgajiem Muzejs saņēmis arī senākus, uz 20. gadsimta pirmo pusi attiecināmus materiālus, kuru autori ir J. Greste, A. Jaunputniņš, Valdemārs Murevskis, V. Pērkons, I. Saule-Sleinis, Leonīds Slaucītājs, Verners Zāns.

Secinājumi. Muzejā esošie materiāli ir vēstījums par Latvijas ģeoloģijas vēsturei nozīmīgu laika posmu; tie bagātīgi papildina un ilustrē jau zināmos faktus un atklāj jaunas nianses. Salīdzinoši daudz materiālu liecina par pamatiežu izpēti, paleontoloģiju, derīgajiem izrakteņiem. Par dažām jomām, piemēram, dzeramajiem un minerālajiem ūdeņiem, kūdru, augsnes pētījumiem.

MUTVĀRDU VĒSTURES INTERVIJAS – KRĀJUMA IZMANTOJUMS UN REZULTĀTS

Santa Puķīte

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Raiņa bulvāris 19, Rīga
e-pasts: santa.pukite@lu.lv

Ievads. Mutvārdu vēsture ietver cilvēka dzīvesstāstu un atmiņas, kas sniedz unikālu iespēju ielūkoties laikā, vietā un telpā no cilvēka perspektīvas [3]. Latvijas Universitātes (LU) Muzejs ir vieta, kur šo iespēju realizēt, izmantojot krājumā pieejamos materiālus, LU Muzeja speciālistiem ir potenciāls realizēt saturiski bagātīgas mutvārdu intervijas.

Mērķis. Izzināt mutvārdu vēstures interviju vadlīnijas un lietojumu praksē. Izpētīt to aktualitāti atmiņu institūcijās Latvijā un pasaulē. Informēt par mutvārdu vēstures saglabāšanas nepieciešamību LU Muzejā.

Metodes. LU Filozofijas un socioloģijas institūta sastādīto mutvārdu vēstures interviju vadlīniju izpēte un analīze [1]. Atmiņu institūciju mutvārdu vēstures piedāvājuma, izmantojuma un aktualitātes analīze un apkopojums.

Rezultāti. Mutvārdu vēsture ir vēstures avots, kas ir neaizstājams dokumentācijas līdzeklis, lai izprastu cilvēka pieredzi un dzīvesstāstu, notikumu vai tēmu.

Mutvārdu vēstures intervijās jautājumi tiek iepriekš sagatavoti un apzināti, sastādīti loģiskā, hronoloģiskā secībā. Intervētājs ar mutvārdu vēstures intervijas palīdzību aicina respondentu aplūkot kādu notikumu vai laika posmu, līdz ar to ir zinošs un spēj orientēties noteiktajā tematā. Mutvārdu vēstures intervijās izmanto atvērtos jautājumus, lai iegūtu saturiski bagātu atmiņu stāstījumu [2]. Lai veicinātu respondenta atmiņu, intervētājs var izmantot dažādus priekšmetus, kas saistīti ar intervijas tēmu – fotogrāfijas, dokumentus, dienasgrāmatas, apbalvojumus u. c.

Mutvārdu vēstures interviju saglabāšana ir viens no svarīgākajiem aspektiem mutvārdu vēsturē. Ieraksts jāveic ar ierīci, kas spēj nodrošināt kvalitāti, piemēram, diktofonu. Lai vieglāk un efektīvāk veiktu tālāku pētniecību, ieraksts jātranskribē [1].

Aktīva mutvārdu vēstures saglabāšana Latvijā sākās 1988. gadā ar Latvijas Kultūras fonda programmu "Cilvēkarhīvs" [3]. Vēlāk uz programmas bāzes izveidojās "Nacionālās mutvārdu vēstures" pētījums Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūtā. Kā arī no 2003. gada Daugavpils Universitātē darbojas Mutvārdu vēstures centrs [1]. Savukārt muzeji aktīvi nodarbojas ar mutvārdu vēstures saglabāšanu – Latvijas Okupācijas muzejs un Latvijas Nacionālais vēstures muzejs [1, 4].

Secinājumi. Ņemot vērā, ka LU Muzejs ir LU akadēmiska pamatstruktūrvienība, kas vāc, pēta, saglabā un popularizē garīgās un materiālās kultūras vērtības par LU [5], un mutvārdu vēstures viens no virzieniem ir kopienas vēstures dokumentācija. LU Muzejs ir vieta, kur realizēt LU mutvārdu vēstures saglabāšanu, un LU Muzeja krājums ir lielisks palīglīdzeklis interviju veikšanai. Mutvārdu vēstures interviju saglabāšana ir viens no svarīgākajiem aspektiem mutvārdu vēsturē. Ieraksts jāveic ar ierīci, kas

spēj nodrošināt kvalitāti, piemēram, diktofonu. Lai vieglāk un efektīvāk veiktu tālāku pētniecību, ieraksts jātranskribē [1].

Vēres

1. Zirnīte M., Garda-Rozenberga I. *Mutvārdu vēsture un dzīvesstāsti. Vadlīnijas intervētājiem un atmiņu rakstītājiem*. LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2014.
2. Bela B. Biogrāfiskā metode. *Nacionālā enciklopēdija*, 2022. https://enciklopedija.lv/skirklis/1229-biogr%C4%81fisk%C4%81-metode
3. Haļzova Z. Mutvārdu vēstures avoti Latvijas publisko bibliotēku krājumos. *Latvijas Universitātes Muzeja sekcija "Zinātņu vēsture un muzeoloģija"*. Referātu tēžu krājums. Latvijas Universitāte. 79. starptautiskā zinātniskā konference, 2021.
4. Intervijas un sarunas [b. g.]. https://emuzejs.lnvm.lv/resursi/video-un-audio/intervijas-un-sarunas
5. LU Muzejs. [b. g.]. https://www.lu.lv/par-mums/struktura/lu-muzejs/

STUDIJU PROCESA PIERAKSTI LU MUZEJA ZOOLOĢIJAS KOLEKCIJĀS

Madara Smeltere-Molla

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Kronvalda bulvāris 4, Rīga
e-pasts: madara.smeltere@lu.lv

Ievads. Studiju pierakstu burtnīcas un lapas, kas saglabājušās Latvijas Universitātes Muzeja Zooloģijas kolekciju krājumā, ir līdzeklis, caur kuru kā spogulī pavērties uz mācību procesu, saturu un gaitu Latvijas Universitātes dabaszinātņu jomā tās darbības pirmajās desmitgadēs. Šoreiz no 21 Zooloģijas kolekcijās glabātā burtnīcas klāsta izvēlētas četras, kas piederējušas Latvijas Universitātes studentei un ilggadējai pasniedzējai Austrai Rēdlihai (1905–1987) [1].

Mērķis. Ziņojuma mērķis ir apkopot LU Muzeja Zooloģijas kolekcijās esošajās Austras Rēdlihas studiju pierakstu burtnīcās atrodamo informāciju un novērtēt to potenciālu sniegt ieskatu dažādu jautājumu pētniecībā.

Metodes. Lai izvērtētu ziņojuma materiālu, ziņojuma sagatavošanā izmantota klasifikācijas, aprakstošā un salīdzinošā metode.

Rezultāti. Zooloģijas kolekcijās saglabātie Austras Rēdlihas studiju procesa un praktisko darbu pieraksti iekļauti trīs burtnīcās un vienā praktisko darbu zīmējumu lapu kopā, tapuši studiju laikā no 1923. līdz 1934. gadam. No tām uz trim uzrakstīti priekšmetu nosaukumi (divas klades praktiskajos darbos salīdzinošajā anatomijā un zīmējumu kopa praktiskajos darbos mikroskopiskajā anatomijā), bet vienai burtnīcai tikai autores vārds.

Secinājumi. Šādas pierakstu burtnīcas ir neliels, tomēr nozīmīgs pētāmais objekts dažādos studiju procesa un ar pierakstu īpašniekiem saistītos pētāmos jautājumos. Tādējādi ir iespējams iegūt ieskatu studiju procesā, prasībās un akadēmiskajā vidē periodā, kura studiju process atšķiras no mūsdienu akadēmiskajām prasībām un Latvijas Universitātes Bioloģijas fakultātes bioloģijas studiju programmā. Lai arī studiju process ir atšķirīgs, tā kvalitāte un prasības nemainīgi ir saglabājušās augstas Latvijas Universitātes pastāvēšanas gados.

Vēre

Zooloģiju kolekciju apakškolekcija Zooloģija: Personu arhīvs: ZOO1050/1-4

TRIJU ZVAIGŽŅU ORDEŅA KAVALIERIS JĀNIS KLĒTNIEKS

Gunta Vilka

Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Raiņa bulvāris 19, Rīga
e-pasts: gunta.vilka@lu.lv

Ievads. Jānis Klētnieks – ģeodēzists, astronoms, Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktors, Latvijas Astronomijas biedrības aktīvs biedrs, astronomijas un ģeodēzijas vēstures pētnieks un vairāku grāmatu autors. 2006. gadā apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni. Latvijas Universitātes (LU) Muzeja krājumā glabājas vairāki ar šo personu saistīti priekšmeti.

Mērķis. Ziņojuma mērķis ir godināt Latvijā pazīstamas personas piemiņu – 2024. gadā viņam paliktu 95 gadi –, kā arī analizēt viņa mūža veikumu astronomijā. Jāņa Klētnieka vārds vairāk saistīts ar Rīgas Tehnisko universitāti, bet šajā pētījumā ar LU Muzeja krājuma priekšmetu palīdzību atklāta viņa saistība ar Latvijas Universitāti, atspoguļots viņa ieguldījums Latvijas Valsts universitātes (LVU) Astronomiskās observatorijas laika dienesta un LU Muzeja darbā.

Metodes. Pētījumā izmantoti LU Muzeja F. Candera un Latvijas astronomijas kolekcijas krājuma materiāli, LU Arhīva lietas, Jāņa Klētnieka publikācijas.

Rezultāti. Lai arī Jānis Klētnieks pabeidza Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Zemes ierīcības fakultāti, 1957. gadā viņš pārgāja darbā uz LVU Astronomiskās observatorijas (AO) laika dienestu un bija tā vadītājs (1958–1959). Piedalījās Starptautiskā ģeofizikas gada (1957–1958) un Starptautiskā ģeofizikas sadarbības gada (1959) zinātniskās programmas "Laika un ģeogrāfiskā garuma noteikšana" izpildē. Strādājot LVU Astronomiskajā observatorijā, viņš publicēja savu pirmo zinātnisko rakstu "Astronomiski noteiktie pulksteņa labojumi". Jāņa Klētnieka disertācijas tēma bija "Laika novērojumu precizitātes paaugstināšanas iespējas", bet disertācija netika aizstāvēta.

Lai arī darbu LVU AO Jānis Klētnieks 1962. gadā atstāja, viņa interese par astronomiju saglabājās, piemēram, 1966. un 1967. gadā LVU AO viņš veica satelīta *Eho-2* novērojumus. Viņš bija aktīvs Latvijas Astronomijas biedrības biedrs, populārzinātnisko izdevumu "Zvaigžņotā Debess", "Astronomiskais kalendārs" redakcijas kolēģijas loceklis, tapa grāmatas "Saules pulksteņi Latvijā" un "Nāk komēta". Latvijas Universitātē Jānis Klētnieks atgriezās 2006. gadā, kad uzsāka LU Muzeja F. Candera un Latvijas astronomijas kolekcijas kārtošanu un pētīšanu. Pateicoties Jāņa Klētnieka darbam LU Muzejā, tika sašķirota daļa LVU Astronomiskās observatorijas arhīva un tapa divas publikācijas LU Rakstos.

Secinājumi. Jānis Klētnieks nezaudēja interesi par astronomiju visā mūža garumā un piemērotos brīžos arvien atgriezās pie tās gan kā ģeodēzists, gan kā zinātnes vēsturnieks. Šī viņa darbības daļa līdz šim bijusi mazāk izcelta un pētīta.

VARA MAINĀS, BET PULKSTEŅI TURPINA TIKŠĶĒT

Ilgonis Vilks[1], Gunta Vilka[2]

[1] Latvijas Universitāte, Astronomijas institūts, Jelgavas iela 3, Rīga

[2] Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Muzejs, Raiņa bulvāris 19, Rīga

e-pasts: ilgonis.vilks@lu.lv

Ievads. Latvijas Universitātes (LU) galvenajā ēkā astronomu pārraudzībā laika dienests darbojās kopš 1869. gada. Sākumā tas nodrošināja pareizu laiku Rīgai, pēc tam visai Latvijai. Tas turpināja darbību arī lielo politisko pārmaiņu periodos Pirmā pasaules kara un Otrā pasaules kara laikā.

Mērķis. Ziņojuma mērķis ir parādīt LU Astronomiskās observatorijas darbinieku – mazāk zināmo astronomisko pulksteņu speciālistu Ernsta Lipa (1862–pēc 1937) un Ernesta Vītola (1886–1961) lomu LU laika dienesta darbības nepārtrauktības nodrošināšanā.

Metodes. Pētījumā izmantoti LU Muzeja F. Candera un Latvijas astronomijas kolekcijas krājuma materiāli, Latvijas Valsts vēstures arhīva lietas, LU Arhīva lietas un periodika. Uz šo materiālu bāzes rekonstruēta iespējamā notikumu gaita, īpašu uzmanību pievēršot Pirmā pasaules kara un Otrā pasaules kara laikam.

Rezultāti. Vācu pulksteņmeistars E. Lips sāka strādāt Rīgas Politehniskā institūta (RPI) Astronomijas kabinetā 1898. gadā, aprūpēja astronomiskos instrumentus. 1900. gadā viņu iecēla par hronometristu. Kad 1915. gadā RPI evakuēja, E. Lipu atlaida no darba, taču viņš palika uz vietas, saglabāja pulksteņus un precīzā laika noteikšanas iekārtas. Arī lielinieku valdīšanas un Bermonta uzbrukuma laikā viņš bija faktiskais Astronomijas kabineta vadītājs. 1920. gadā jaundibinātās Latvijas Augstskolas laika dienesta vadītājs Alfrēds Žaggers (1878–1956) E. Lipu pieņēma atpakaļ darbā par hronometristu, kur viņš strādāja līdz aiziešanai pensijā 1933. gadā.

1934. gadā E. Lipa vietā nāca pulksteņmeistars E. Vītols, kas turpināja rūpēties par LU Astronomiskās observatorijas pulksteņiem, veica to apkopi un uzlabošanu. 1944. gada rudenī bēgļu gaitās devās gandrīz visi observatorijas astronomi. Vienīgi profesors Fricis Blumbahs (1864–1949), kuram jau tuvojās 80 gadi, palika Latvijā. E. Vītols strādāja observatorijā visu vācu okupācijas laiku. Kad 1944. gada rudenī padomju okupācijas apstākļos tika izveidota Latvijas Valsts universitātes (LVU) Astronomijas katedra, E. Vītols turpināja darbu laika dienestā. Viņš uzraudzīja LVU Astronomiskās observatorijas pulksteņus līdz pat mūža beigām 1961. gadā.

Secinājumi. Pirmā pasaules kara laikā RPI mācībspēki evakuējās uz Krievijas vidieni, un, tikai pateicoties E. Lipam, Rīgā turpināja darboties laika dienests. Situācija atkārtojās Otrā pasaules kara beigās, kad LU Astronomiskās observatorijas akadēmiskais personāls devās trimdā uz Vāciju, bet E. Vītols un F. Blumbahs turpināja laika dienesta darbību.

Vēre

Vilks I. *Astronomija Latvijā 20. gadsimtā.* 1. daļa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2024. 632 lpp.

DIGITĀLĀ APMEKLĒJUMA MUZEJOS UZSKAITES UN ATZĪŠANAS *STATUS QUO*

Darbseminārs

Vadītāja: Elīna Vikmane, *Ph. D.*

Kopsavilkums

Darbseminārā piedalījās vairāk nekā 40 interesenti, būtiski pārsniedzot iecerēto muzeju līdzdalību un apliecinot jautājuma par digitālā apmeklējuma muzejos atzīšanas aktualitāti un nozīmīgumu.

Darbseminārā Elīna Vikmane (*Ph. D.*, LKA Kultūras un mākslu institūta pētniece, LMB valdes locekle un NEMO Digitālās transformācijas darba grupas locekle), atsaucoties uz sava zinātņu doktora promocijas darba rezultātiem, iezīmēja Latvijas akreditēto muzeju digitālo pakalpojumu kopainu un aptuveni 20 gadu digitālo plaisu nozarē, kas pamato to, kādēļ daļai muzeju digitālie produkti ir kļuvuši par ikdienas darbu, bet citiem muzejiem – par tālākas nākotnes perspektīvu. Pirmā grupa attiecīgi vēlas, lai to darbs, ieguldītie līdzekļi un sasniegumi tiktu atzīti un uzskaitīti arī nacionālā līmenī. Tāpat uzsvēra, ka jautājums nav Latvijai unikāls, jo Eiropas Muzeju organizāciju tīkls (NEMO) tieši šobrīd pievērsies digitālā apmeklējuma metodoloģijas rekomendāciju izstrādei Eiropas muzejiem.

Jana Šakare (Kultūras ministrijas Arhīvu, bibliotēku un muzeju nodaļas referente) dalījās ar muzeju statistikas rādītājiem, iezīmējot arī papildu datus par digitālajiem pakalpojumiem, kas pandēmijas periodā tika ievākti no LR Kultūras ministrijas pakļautībā esošiem muzejiem. Savā prezentācijā speciāliste iezīmēja būtiskus jautājumus, kas diskutējami saistībā ar pārmaiņu ieviešanu – ar kādu mērķi dati tiks ievākti, kā definēt jaunos pakalpojumus, piemēram, vai muzejiem ir vienota izpratne par to, kas ir "digitāla izstāde", un cik viegli vai grūti datus būs apkopot un pārbaudīt.

Latvijas Nacionālā mākslas muzeja Komunikācijas daļas vadītāja un LMB valdes locekle Annija Sauka, pārstāvot vienu no muzejiem ar daudzveidīgāko digitālo piedāvājumu, dalījās pieredzē par muzejā izstrādātajiem digitālajiem produktiem un pakalpojumiem komunikācijā un izglītībā. Viņa uzsvēra arī uzskaites metodoloģisko problemātiku, piemēram, datu nepieejamību ārvalstu platformās un uzskaites principu maiņu *Google Analytics*, kā arī speciālistu atšķirīgo prasmju problemātiku. Iveta Gudakovska (*Dr. paed*., LU Muzejs) savu uzstāšanos veltīja Latvijas Universitātes Muzeja statistikas *status quo*, pievēršoties krājuma digitalizācijas un uzskaites problēmjautājumiem, kā arī iezīmējot atvērto pētniecisko datu un rezultātu repozitoriju lomu un nozīmīgumu digitālo datu uzkrāšanā.

Ziedoņa muzeja vadītāja Rūta Šmite prezentācijā par Ziedoņa muzeja pakalpojumu uzskaites problemātiku uzsvēra, ka sezonālajiem jeb muzejiem, kas apmeklētājus uzņem tikai vasaras sezonā, digitālo pakalpojumu un to lietotāju atzīšana un uzskaite kā darba rezultāts ir īpaši nozīmīga – gan krājuma priekšmetu digitālā apskate, gan izglītības un komunikācijas produktu lietojums, gan jaunu un inovatīvu projektu atzīšana statistiskajā uzskaitē. Līdzīgi Sanita Kossoviča (Memoriālo muzeju apvienības direktores vietniece attīstības darbā) savā prezentācijā "Memoriālo muzeju apvienības digitālais apmeklētājs. Nepieskaitītie, bet pieskaitāmie" uzsvēra, ka arī personību muzejiem, kuru rīcībā ir ļoti ierobežota fiziskā telpa mainīgo izstāžu un notikumu darbībai, būtiski ir atzīt un pieskaitīt digitālo apmeklējumu, kam muzeji tērē kā finanšu, tā cilvēku resursus. Prezentāciju sesiju noslēdza Latvijas Nacionālā vēstures muzeja Izglītības un komunikācijas departamenta vadītājas vietniece Zane Lāce prezentācijā "Digitālie produkti un apmeklējuma uzskaite. Latvijas Nacionālā vēstures muzeja pieredze". Muzejs piedāvā daudzveidīgus, tostarp pandēmijas laikā izveidotus izglītības produktus, uzsverot, ka, lai arī pēcpandēmijas laikā, piemēram, pieprasījums pēc digitālās izglītības nodarbībām ir krities, tās ir nozīmīgas apmeklētāju daudzveidības veicināšanai, īpaši attiecībā uz skolēniem no ģeogrāfiski attālākām vietām attiecībā pret muzeja fizisko novietojumu.

LU Akadēmiskais apgāds
Aspazijas bulvāris 5–132, Rīga, LV-1050
https://www.apgads.lu.lv/